Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на мравката во францускиот и во македонскиот јазик (стр. 1-18), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик,* 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА МРАВКАТА ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Мравката го зазема седмото место меѓу инсектите во францускиот корпус од базата по бројот на јавувања (**66** единици со фигуративно значење или **6,25 %** од вкупно 1056 единици), додека во македонскиот корпус таа се наоѓа на четврто место (**39** единици или **9,58 %** од вкупно 407).

Симболиката на мравката во разни култури е воглавно **позитивна** и таа произлегува од следните признаци на мравката: **работливост**, **начин на живеење** и **големина**. Мравката претставува симбол на **работливост**, **организиран живот во заедница** и на **грижа за иднината.**

Оваа симболика на мравката се среќава во Библијата, во шестата Соломонова изрека: "*Оди кај мравката, мрзливче, види ја нејзината работа и биди мудар. Таа нема началник, ни настојник, ниту заповедник; но ја приготвува храната лете, ја собира во време на жетва храната своја.*" [1]

Тибетскиот будизам исто така во мравката гледа симбол на работливост и на преголема приврзаност на земните добра.

Во *Талмудот* мравката ја симболизира чесноста. Во Индија пак мравката упатува на **ништожноста на единката**, која е осудена на осредност и смртност, доколку не тежнее да се идентификува со Брахман. На минијатурноста на мравката се спротиставува бескрајноста на божеството. Во келтската традиција мравката овоплотува **работлив и неуморен извршител**.

Кај афричките народи Догони и Бамбари, мравката игра голема улога во организацијата на светот. Според нивната космогонија, во првата етапа од создавањето меѓу небото и земјата **мравјалникот претставувал женски полов орган на земјата**. Во завршната етапа тој мравјалник станал уста од која излегле зборот и неговата материјална потпора - техниката на ткаење која со помош на мравките им била пренесена на луѓето. Мравките исто така им го пренеле на луѓето и моделот на нивните традиционални живеалишта. И ден-денес постојат

---

[1] Сп. ***Свето писмо***, Британско и иностранo библиско друштво, Лондон, 1990, стр. 798.

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na mravkata vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-18), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik,* 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

обичаи за плодноста кои се поврзани со мравките. Неплодните жени седнуваат на мравјалник и го молат врховното божество Ама да ги направи плодни.

Овие верувања имаат примена и во практичниот живот: доколку сакаат да откријат подземни води Бамбарите веруваат дека изворот треба да го копаат на местото од мравјалникот. Земјата пак од мравјалникот, која се користи во некои воведувачки ритуали, ја симболизира енергијата која струи во земјината утроба и која може во секој час да се појави како извор на површината од земјата.

Да спомeнеме уште едно верување за доброќудноста на мравката во Мароко, според кое за **лечење на болните од летаргија се препорачувало да се голтаат мравки**. [2]

А. Мравката во францускиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Од вкупниот број примери со мравка во францускиот корпус од базата (66), признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **22** единици и со **33,33 %** се наоѓа на второ место меѓу четири групи признаци. Овој признак е застапен со следните особини: **големина**, **како животно**, **бројност**, **боја** и **смрдеа**.

Физичката особина **големина** е застапена во **14** единици од базата. И мравката, исто како и мувата и болвата, симболизира **мало и немоќно суштество**: (1) Ⓕ **fourmi** = «se dit d'une personne sans importance» (*Edouard)*; «symbole de petitesse, ex: **D'avion, on voyait des gens comme des fourmis»** (*Petit Robert*), (2) Ⓕ **ne pas avoir la force de tuer un fourmy** (*afr. Rolland, t. 3, 278*), (3) Ⓕ **atteler des fourmis** = «faire des choses impossibles» (*Rolland, t. 3, 280)*, (4) Ⓕ **Qui est-ce qui monte haut, haut et ne peut pas sauter un ruisseau** (гатанка за мравка) (*Rolland, t. 13, 75)*, (5) Ⓕ **faire montagne d'une fourmilière** (*Rolland, t. 13, 70: XVII s.*), (6) Ⓕ **Une fourmi elle-même a sa colère** = «il n'est pas d'être ou même d'objet, si petit qu'il soit, qui n'ait son genre d'importance ou son danger» (*Rozan, t. 2, 301)*, (7) Ⓕ **Celui qui est trop endormi doit prendre garde à la fourmi** = «mieux vaut être sur ses gardes en toutes circonstances» (*Dournon)*, (8) Ⓕ **se faire plus petit qu'une fourmi**

---

[2] Sp. J. Chevalier & A. Gheerbrant: ***Dictionnaire des symboles,*** Robert Laffont, Paris, 1982, str. 462.

devant quelqu'un = «se tenir devant quelqu'un dans une attitude de soumission profonde» (*Bescherelle)* како и транзитивната варијанта: **rendre quelqu'un plus petit qu'une fourmi** = «l'humilier beaucoup ou le ruiner» (*Rolland, t. 3, 278*), (9) Ⓕ **Plutost en un tas de paille Trouveroit on un oef de fremi** = «*afr*. chercher une aiguille dans une botte de foin» (*Rolland, t. 13, 71)*, (10) Ⓕ **Qui s'est abaissé devant une fourmi, n'a plus à s'abaisser devant un lion** (Dictionnaire des citations: H. Michaux), (11) Ⓕ **Les choses dépendent beaucoup du point de vue où l'on se place. Représentez-vous le classement des animaux que pourrait effectuer, par exemple, une fourmi. Elle mettrait d'un côté les bêtes inoffensives et pleines de douceur: le lion, le tigre, le loup, le boa ... Et de l'autre, les bêtes renommées pour leur férocité: la poule, l'oie, le canard.** (*L'humour des animaux, 156: Bernard Heuvelmans, zoologue)*,

(12) Ⓕ **Un éléphant et une fourmi sont invités à une réception mondaine. Tous deux se mettent sur leur trente et un et se rendent à la réception. En cours de route ils arrivent devant un passage voûté. L'éléphant, sans effort, parvient à passer, mais la fourmi n'y parvient pas. Tiens, tiens ... Bizarre ... Comment cela se fait-il? Hé! C'est parce que la fourmi s'était fait un superbe chignon...** (*Festival du rire, 414*),

(13) Ⓕ **Une petite fourmi rencontre une grosse fourmi et elle lui dit:**

- Ben, vous alors, vous êtes fourmidable!

(*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1312)*,

(14) Ⓕ **La Fontaine, arrivant en retard à un dîner, s'excusa en ces termes:**

- Je viens d'assister à un enterrement d'une fourmi. J'ai suivi le cortège funèbre jusqu'au cimetière et, ensuite, j'ai raccompagné la famille. (*L'humour des animaux, 152)*

Физичката особина **како животно** е застапена во **3** единици од базата. И трите единици се вицеви а во нив мравката е претставена како персонифицирано животно:

(15) Ⓕ **Deux fourmis se promènent dans le jardin du Luxembourg pendant l'occupation allemande. Elles sont très inquiètes.**

- Où allons-nous? Vous savez que non seulement ils arrêtent les Juifs, mais aussi les escargots?

- Mais ce n'est pas tellement grave! Nous ne sommes pas des escargots...

- C'est bien possible. Mais allez prouver ça à la Gestapo! (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1754)*,

(16) Ⓕ Une fourmi dit à son mari:

- Ça va devenir impossible de lire, le soir, avant de s'endormir. Le ver luisant vient, une fois de plus, d'augmenter ses tarifs. (*L'humour des animaux, 119)*,

Следниот виц се заснова на игра на зборови која раѓа недоразбирање и тешки последици:

(17) Ⓕ Un homme boit une bière à la terrasse d'un café. Son accoutrement ne laisse aucun doute sur sa nationalité: c'est un Américain. Près de lui, un Français américanophile tente d'engager la conversation, mais, ne connaissant pas la langue anglaise, il se demande comment faire. Tout à coup, il aperçoit près du verre de l'Américain une petite fourmi. Cela lui semble un bon prétexte et il dit:

- Fourmi! A quoi l'Américain, étonné, répond:

- Non. For me...

- Fourmi! s'entête notre compatriote.

- For me! hurle l'Américain à qui la bière a fait de l'effet et qui se lève et va administrer un fantastique direct du droit sur le nez du Français qui file, le blair en sang, penaud et sans doute devenu américanophobe. Après son départ, le garçon de café, qui pratique la langue d'Albion, explique à l'Américain la méprise. Du coup le Yankee est catastrophé et cherche à s'excuser auprès du Français, mais celui-ci est déjà bien loin. Alors, le lendemain, l'Américain à tout hasard, revient au même café et, par chance, y trouve le Français de la veille. Heureux, il s'adresse à lui en disant:

- Comme here! Come here!

- Come hier? Come hier? Ah non, alors... Merci beaucoup! fait le Français. (*Festival du rire*, 245).

Физичката особина **бројност** е застапена во **1** единица од базата. Сликата на голем број мравки придружена со раздвиженост на мравките се користи за **означување на толпа луѓе кои се или не се во движење:** (18) Ⓕ **fourmiller** = «2. (sujet nom d'être animé) s'agiter vivement, se remuer, en grand nombre» (*Lexis)*, (19) Ⓕ **fourmillante** = «foule» (*arg. Rolland, t. 13, 67*).

Физичката особина **боја** е застапена во **1** единица од базата: (20) Ⓕ **fourmi rouge** = «femme auxiliaire de la police, aubergine» (Caradec).

Физичката особина **смрдеа** е застапена во **2** единици од базата. И двете единици се глаголски фраземи од кои едната е споредбена: (21) Ⓕ **puer comme une fourmi** (*Sagesses du corps, 2588: Anjou*), а втората обична фразема: (22) Ⓕ **Il a mangé des oeufs de fourmis** = «se dit d'une personne qui lâche beaucoup de vents» (*Bescherelle).*

§ 3. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ** е претставена од **28** единици во базата и со **42,42 %** се наоѓа на прво место. Во оваа група се јавуваат следните признаци: **начин на исхрана**, **заедништво и солидарно однесување**, **движење** и **однесување на мравката според времето и други појави**.

Особината на однесување **начин на исхрана**, која се јавува во доста примери, ја претставува најпрвин мравката како **активно суштество кое постојано и неуморно работи**: (23) Ⓕ **fourmi** = «*fam.* personne laborieuse et économe» (*Lexis*), (24) Ⓕ **travail de fourmi** = «travail très assidu» (*Lexis)*, (25) Ⓕ **Qui est trop endormy Prenne exemple à la fourmy** (*Rolland, t. 13, 70)*, (26) Ⓕ **La femme idéale, pour l'homme, est une colombe qui a les qualités de la fourmi; et l'homme idéal, pour la femme, est un lion avec la patience de l'agneau** (*Karl: X ...*), (27) Ⓕ **Les rois peuvent voir tomber leurs palais, les fourmis auront toujours leur demeure** (*Dictionnaire des citations: Eugénie de Guérin*),

> (28) Ⓕ **Sur le trottoir de la place Vendôme, deux fourmis, chacune avec un marteau-piqueur éventrent péniblement le trottoir. Arrive une Rolls, d'où descend une cigale, superfringuée, belle en diable. Le chauffeur de la Rolls, casquette à la main, la précède chez le bijoutier Cartier et dix minutes après la cigale ressort du magasin avec une superbe parure autour du cou. Elle s'apprête à réintégrer l'intérieur de sa Rolls quand une des fourmis, lâchant son marteau--piqueur, lui dit:**

- Dis donc, cigale, ça marche bien, pour toi?

- Vous pouvez le dire, répond-elle d'une voix délicieuse. Je rentre d'une tournée triomphale aux Etats-Unis où j'ai gagné de l'or, ma chère. Et je passe à l'Olympia, en vedette, à partir de demain.

Puis elle s'engouffre dans son automobile, qui démarre.

- Ah la la! dit la fourmi à sa collègue en reprenant son marteau-piqueur. Ah la la! Ce La Fontaine, quel abruti! (*Festival du rire, 252)*,

(29) Ⓕ **Un homme d'affaires surmené va consulter un médecin:**

- Ce qu'il vous faut, dit celui-ci, c'est du repos, du grand air, des week-ends à la campagne ...

- Mais, docteur, je ne peux pas. Je suis beaucoup trop occupé.

- Ecoutez, mon ami, prenez donc exemple sur les fourmis. Ce sont certainement les animaux les plus laborieux de la terre. Et pourtant, cela ne les empêche pas de participer à tous les pique-niques. (*L'humour des animaux, 121)*.

Тука да напоменеме дека Лафонтен во својата позната басна за мравката и штурчето ја претставува мравката како голема работничка која собира храна за зиме (што не одговара на стварноста со оглед на тоа што мравката ја преспива зимата [3] и која не се расфрла со собраната храна. Една реченица од неговата басна, како впрочем и многу други реченици, придобила популарност и пословично значење: (30) Ⓕ **La fourmi n'est pas prêteuse: c'est là son moindre défaut** (*Dictionnaire des citations: La Fontaine*).

Преголемата активност и ревност во потрагата по храна прави понекогаш мравката да биде прикажана и како **крадец на туѓото** во моментите кога нејзината активност ги загрозува човековите интереси: (31) Ⓕ **joyeux comme fourmis en grains** (*Rolland, t. 13, 71: XVII s.)*, (32) Ⓕ **Il ne se faut point garder de semer pour les fourmis** = «ситниците не треба да ги пореметат нашите планови» (*Rolland, t. 13, 70: XVII s.*),

(33) Ⓕ **Dans la forêt de Fontainebleau, un petit garçon dit, en se grattant, à ses parents qui déballent les san- dwiches:**

---

[3] Sp. Ch. Rozan: ***Les animaux dans les proverbes***, Ducrocq, Paris, 1902, t. 2, str. 303.

- Cela devait faire drôle à Noé et à sa famille, quand ils étaient dans l'Arche et qu'ils organisaient un pique-nique, de ne voir rappliquer que d e u x fourmis. (*L'humour des enfants, 27*).

Особината **заедништво и солидарно однесување** е корисна за сите живи суштетства за што потврда нѝ даваат следните две пословици: (34) Ⓕ **Une poignée de fourmis bien d'accord met le plus gros arbre à mort** = «заедничките напори вродуваат со поголем плод» (*Proverbes de Savoie)* и (35) Ⓕ **Jusqu'à la formie Tout veut compagnie** = «кога се заедно живите суштества полесно опстојуваат» (*Rolland, t. 13, 70: XVII s.*). Ќе речеме заедно со Розан дека заедничкиот живот во мравјалникот прêтставува совршена **слика на успешна демократија**, за разлика од пчелната заедница која асоцирала мошне често на монархија. Во мравјалникот сите членови се еднакви, секој работи за среќата на сите а заемните напори тежнеат кон меѓусебно помагање или кон притекнување на помош. [4]

Особината **движење** е карактеристична за мравките па оттаму и глаголот (36) Ⓕ **fourmiller** кој означувал во аргото од 19 век «marcher, courir» (*Rolland, t. 13, 66)*, како и придавката (37) Ⓕ **fourmiant** која во старофранцускиот означувала «sémillant, alerte, plein de vie» (*Rolland, t. 13, 67)*.

Особината **однесување на мравката според времето и други појави** се јавува во поголем број претскажувања и верувања.

Сите претскажувања се со негативна референтна вредност било да се работи за **жешко време**: (38) Ⓕ **C'est signe de chaleur de terre quand la fourmy commence à fretiller sur la face de la terre** (*Rolland, t. 13, 71: XVII s.*), за **дожд и бура**: (39) Ⓕ **La pluie ne peut manquer de survenir si on détruit accidentellement une fourmilière.** (*Dictons des bêtes)*, (40) Ⓕ **Si les fourmis s'agitent à Sainte-Anne, l'orage descend de la montagne** (*Dictons des bêtes*), (41) Ⓕ **Si les fourmis ailées prennent leur envol, il y aura de l'orage** (*Dictons des bêtes)*, (42) Ⓕ **Si les fourmis se jettent avec furie, les mandibules hautes, sur tout ce qui est étranger à leur fourmilière, il y aura de l'orage** (*Dictons des bêtes)* и за **студена зима**: (43) Ⓕ **Si les fourmis font de gros tas, un dur hiver viendra** (*Dictons des bêtes: Alsace, Belgique*).

Верувањата во врска со мравката во француската култура можат да бидат позитивни и негативни.

---

[4] Sp. Ch. Rozan: ***Les animaux dans les proverbes***, Ducrocq, Paris, 1902, t. 2, str. 304.

Позитивните предвидувања тргнуваат од одредено однесување на мравката и прорекуваат **настан кој е доброќуден за човекот**: (44) Ⓕ Trouver une fourmi sur soi est un présage favorable (*Rolland, t. 13, 73)*, (45) Ⓕ Pisser sur une fourmilière neuf jours de suite guérit la jaunisse (*Rolland, t. 13, 72)*, (46) Ⓕ Pour guérir une sciatique on prend un oeuf frais percé de petits trous qu'on met dans une fourmilière, en ayant soin de n'en parler à personne dans le trajet (*Rolland, t. 13, 72)*, (47) Ⓕ Pour se faire suivre d'une femme qu'on aime, prenez une grenouille verte, mettez-la dans une boite percée de trous et abandonnez-la dans une fourmilière. Au bout de quelque temps reprenez ce qui reste de la grenouille, broyez ce reste et jetez-en la poussière sur la personne en question (*Rolland, t. 13, 71)*, (48) Ⓕ Lorsqu'un campagnard est atteint d'une fièvre tierce on fait cuire un oeuf dans son urine; on va cacher cet oeuf au fond d'un bois, dans une fourmilière. La maladie décroît à mesure que l'oeuf est rongé par les insectes (*Rolland, t. 3, 280: Pays de Liège)*.

Негативните предвидувања тргнуваат од одредено однесување на мравката и прорекуваат **настан кој е злоќуден за човекот**: (49) Ⓕ Voir en songe des fourmis présage des querelles (*Rolland, t. 13, 73)* или за **добитокот**: (50) Ⓕ Si un cultivateur démolit volontairement une fourmilière, sous peu une de ses bêtes sera boiteuse ou mourra (*Rolland, t. 13, 72)*.

§ 4. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е претставена од **5** единици во базата и со **7,57** % се наоѓа на последно, четврто место. Во три единици мравката се јавува како жртва и тоа :

двапати на мравојадот:

(51) Ⓕ La vie est donnée à l'homme avec des séductions comparables à celles que doit offrir aux fourmis la langue du fourmilier (*Dictionnaire des citations: Breton*),

(52) Ⓕ Un fourmilier va boire à la rivière. Une fois désaltéré, il aperçoit son image dans l'eau.

- Tiens, dit-il, un autre fourmilier. Probablement il se baigne. Evidemment, il fait très chaud.

Deux jours après, il retourne boire à la rivière et, bien sûr, il retrouve son reflet dans l'eau.

- Oh! s'écrie-t-il, il est encore là, celui-là? Hè, vous! Est-ce que vous m'entendez? Ecoutez-moi! Qu'est-ce que vous faites là-dedans?

C'est copmplètement idiot. Il n'y a jamais de fourmis dans les rivières. Sortez donc de là, si vous ne voulez pas mourir de faim!

Et l'autre fourmilier lui répond:

- Mêlez-vous de vos affaires! Et si moi, je préfère le poisson? (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 99)*,

и еднаш на пајакот:

(53) Ⓕ **Une petite fourmi, tombée dans un verre de whisky, supplie une araignée qui se trouve au bord du verre:**

- Je vous en supplie, madame l'araignée, aidez-moi à sortir, je vais mourir!

- Mais petite idiote tu sais bien que si je te sauve je vais te manger...

- Tant pis, répond la fourmi, je ne veux pas mourir noyée, tout plutôt que ça, sauvez-moi, je vous en conjure!

Alors l'araignée sauve la fourmi en allongeant une de ses pattes mais la fourmi se sauve à toute vitesse et se réfugie dans une plinthe:

- Quelle menteuse, tu m'avais dit que je pourrais te manger? hurle l'araignée.

- Oh! vous savez, répond la fourmi, moi, quelques gouttes d'alcool et je ne sais plus ce que je dis ... (*Dictionnaire du rire, 196)*.

Во неколку верувања мравката е поврзана со некои животни, како што се на пример птиците: (54) Ⓕ **Quand on sait où est un nid il ne faut pas le dire près d'un ruisseau parce que les fourmis iraient le détruire** (*Rolland, t. 3, 280*), (55) Ⓕ **Les enfants ne doivent pas visiter un nid le vendredi, les fourmis mangeraient les oeufs** (*Rolland, t. 13, 72)*.

§ 5. Групата особини **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ЧОВЕКОТ** е претставена со **11** единици од базата и со **16,67 %** се наоѓа на трето место. Оваа група особини може да се подели во две подгрупи и тоа: **а)** однесување меѓу мравката и човекот и **б)** однесување меѓу човекот и мравката.

Во однесувањето кон луѓето мравката се јавува со две особини: со **лазење** и со **касање**. Лазејќи по човекот мравката **предизвикува чувство на отрпнатост, сврбеж и непријатност**: (56) Ⓕ **avoir (sentir) des fourmis dans les jambes (bras etc.)** = «éprouver une sensation de picotement

dans les membres à la suite d'une longue immobilité ou dans certaines maladies» (syn. **avoir des fourmillements)** (*Lexis)*, (57) Ⓕ **avoir des oeufs de fourmis sous les pieds** = «se dit d'une personne qui ne peut rester en place, qui piétine sans cesse» (*Bescherelle)*, (58) Ⓕ **verrue formillière** = «espèce d'herpès qui cause de vives démangeaisons» (*Rolland, t. 13, 67)*,

> (59) Ⓕ **A l'asile, un fou arrive dans la salle de bains et il voit un de ses collègues qui verse du D.D.T. dans la cuvette de son bain de pieds. Tout surpris, il lui demande:**
>
> **- Pourquoi tu mets de l'insecticide dans ton bain de pieds?**
>
> **- Ben, dit l'autre, c'est parce que j'ai des fourmis dans les jambes...** (*Nègre: Dict. des hist. drôles, 1132*).

Покрај тоа што лази по човекот мравката понекогаш и го каса што е многу непријатно: (60) Ⓕ **Il n'y a fourmy ni mousche qui n'est son fiel et aiguillon** (*Rolland, t. 13, 69)*, (61) Ⓕ **Qui sur formis se sera mis s'il est poingt *(piqué)*, n'est pas de merveil** (*afr. Rolland, t. 13, 69)*, (62) Ⓕ **Mets ta main dans une fourmilière et dis quelle est la fourmi qui t'a piquée** = «se dit à une fille galante enceinte qui ne peut dire quel est le père» (*Rolland, t. 13, 69)*, (сп. Ⓕ **elle s' est assise sur une fourmilière** = «on emploie cette locution pour excuser une fille enceinte» (*Rolland, t. 13, 69),* Ⓕ **Quand on s'asseoit sur une fourmilière, on ne sait pas quelle fourmi nous a piqués** = «lorsque la mère de la fille vient protester, elle s'entend répondre, par la mère du garçon:» (*Proverbes de Savoie)*).

Симболиката на **лошо суштетство** ја понела црвената мравка преку следната споредбена фразема: (63) Ⓕ **méchant comme une fourmi rouge** (*Rolland, t. 3, 283)*.

Односот на луѓето кон мравките во секојдневниот живот главно е негативен. Со оглед на непријатното искуство со мравките (барајќи храна мравките навлегуваат во домовите на луѓето, се намножуваат и ја загадуваат храната; им досадуваат на луѓето лазејќи по нив а згора на тоа и ги касаат), човекот е приморан да ги отстрани мравките од својот дом.

Во денешно време постојат разни вештачки хемиски средства – инсектициди (сп. ја единицата под број 59), додека порано луѓето го употребувале она што им било при рака, за што сведочат следните верувања: (64) Ⓕ **Pour débarasser un garde-manger des fourmis qui s'y mettent, mettez-y le jour de la Fête-Dieu un bouquet bénit** (*Rolland, t. 13, 72)*, (65) Ⓕ

Mettez une bouse de vache dans une fourmilière, les fourmis émigreront ailleurs (*Rolland, t. 13, 72)*, (66) Ⓕ **Une croix faite avec des herbes de la Saint-Jean et déposée dans une armoire en éloigne les fourmis** (*Dictionnaire des superstitions)*.

б. Семантички признаци

§6. Фигуративните единици од францускиот корпус во чиј состав се наоѓаат лексеми од лексичко-семантичкото поле "МРАВКА" ги имаат следните семантички признаци (вкупно 66 единици):

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **3** особини: особината "ГОЛЕМИНА" симболизира **мало и немоќно суштество** (вкупно **17** единици под броевите: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 и 17), особината "БРОЈНОСТ" симболизира **многу луѓе (толпа)** (вкупно **2** единици под броевите: 18 и 19), особината "СМРДЕА" симболизира **непријатен мирис** (вкупно **2** единици под броевите: 21 и 22). Значи вкупно **21** единица е со симболика која потекнува од групата особини "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ".

- групата признаци "НАЧИН НА ИСХРАНА" симболизира најпрвин **работливо суштество** (вкупно **9** единици под броевите: 20, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 и 30) а потоа и **крадец на туѓо** (вкупно **3** единици под броевите: 31, 32 и 33). Значи вкупно **12** единици се со симболика која потекнува од групата особини "НАЧИН НА ИСХРАНА".

- групата признаци "ДВИЖЕЊЕ" симболизира **раздвиженост, подвижност** (вкупно **2** единици под броевите: 36 и 37).

- групата признаци "ЗАЕДНИШТВО И СОЛИДАРНО ОДНЕСУВАЊЕ" симболизира **желба за дружење и моќ на солидарноста** (вкупно **2** единици под броевите: 34 и 35).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ СПОРЕД ВРЕМЕТО И ДРУГИ ПОЈАВИ" директно не симболизира ништо но нејзината присутност упатува на следните појави: **жешко време**, **дожд и бура** (вкупно **6** единици под броевите: 38, 39, 40, 41, 42 и 43), **позитивен предзнак** (вкупно **5** единици под броевите: 44, 45, 46, 47 и 48), **негативен предзнак** (вкупно **2** единици под броевите: 49 и 50). Значи вкупно **13** единици се со симболика која потекнува од оваа група особини.

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ" е претставена преку две особини. Во првата мравката се јавува **како жртва** и тоа преку односот на мравојадот и мравката (вкупно **2** единици под броевите: 51 и 52) и пајакот и мравката (**1**

единица под број 53), додека во втората мравката се јавува во верувања за уништување на птичјите гнезда (**2** верувања под броевите: 54 и 55). Значи вкупно **5** единици се со симболика која потекнува од групата особини "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ".

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ЧОВЕКОТ" е претставена преку следните особини: "ЛАЗЕЊЕТО" симболизира **отрпнатост на дел од телото и свербеж** (вкупно **4** единици под броевите: 56, 57, 58 и 59), "КАСАЊЕТО" симболизира заедно со особината "ИСХРАНА" **опасно и лошо суштество** (вкупно **7** единици под броевите: 60, 61, 62, 63, 64, 65 и 66). Значи вкупно **11** единици се со симболика која потекнува од групата особини "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ЛУЃЕТО".

Сумирајќи ги семантичките признаци на мравката во францускиот корпус можеме да го дадеме следниот опис на лексичката категорија **Фигуративни значења на мравката во францускиот јазик**:

Мравката во француските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните две значенски категории: **како човечко однесување** (**испуштање непријатен мирис**, **отрпнатост на дел од телото и свербеж, раздвиженост и подвижност**, **желба за дружење и моќ на солидарното однесување**, **мноштво луѓе**, **мало и немоќно суштество**, **работливо суштество**, **крадец на туѓо**, **жртва**, **опасно и лошо суштество**) и **како предзнак за** (**жешко време, дожд и бура, позитивни и негативни настани**).

§ 7. Кај француските фигуративни единици со мравка ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **41** или **62,12 %**). Негативните признаци и по број се највеќе, 6 + 4 (предзнаци): **испуштање непријатен мирис**, **отрпнатост на дел од телото и свербеж, мноштво луѓе**, **мало и немоќно суштество**, **крадец на туѓо**, **опасно и лошо суштество**, **предзнак за жешко време, дожд, бура, негативни настани**.

- на второ место се единиците со позитивна референтна вредност (вкупно **21** или **31,82 %**). Позитивни се следните признаци: **раздвиженост и подвижност**, **желба за дружење и моќ на солидарното однесување**, **работливо суштество**, **жртва** и **предзнак за позитивни настани**.

- на трето место се единиците со неодредена вредност (вкупно **4** или **6,06** %). Неодредени се само два семиолошки признаци: "КАКО ЖИВОТНО " и "БОЈА НА ТЕЛОТО".

За референтната вредност на мравката во француските фигуративни единици можеме да заклучиме дека доминира негативниот строеж наспроти очекувањата кои произлегуваат од митологијата во која мравката се јавува со нагласено позитивна вредност (сп. **§ 169**).

§ 8. Француските фигуративни единици со мравка (вкупно 66) се засновани врз **8** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: прва по бројност е метафората со **24** единици (**36,36** %), на второ место е аналогијата со **18** единици (**27,27** %), на трето место се наоѓа персонификацијата со **11** единици (**16,67** %), на четврто место е компарацијата со **5** единици (**7,58** %), на петто место е метонимијата со **4** единици (**6,06** %), на шесто место се единиците во кои мравката се јавува во своето конкретно значење (**2** единици или, **3,03** %) и седмото место го делат хиперболата и играта на зборови со по **1** единица (**1,51** %).

Б. Мравката во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 9. Од вкупниот број примери со мравка во македонскиот корпус од базата (39), признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **20** единици и со **51,28** % се наоѓа на прво место меѓу три групи признаци. Овој признак е застапен со следните особини: **големина**, **бројност** и **боја**.

Физичката особина **големина** е застапена во **10** единици од базата. Мравката, исто како и во францускиот јазик, симболизира **мало и немоќно суштество**: (1) Ⓜ **не гази ни мрава** [5] = «кроток е, добродушен е» (*РМЈ*), (2) Ⓜ **И мравката дружба сака** (*Пенушлиски: Пословици)* (која е изоеквивалент на француската пословица со мравка под број 35), (3) Ⓜ **Не правете од мравка вол. Волови и така има многу** (*Екран, 11.06.1983)*, (4) Ⓜ **мравката не ја погазуе, мечката ја пог'лтнуе** = «Шапкарев: од мали и незначителни гревови се чува, а големи и важни престапи прави безобзирно» (*Шапкарев: Тиквеш*) (сп. ја варијантата: Ⓜ **на мравка не**

[5] Во францускиот јазик истата идеја е изразена со употреба на мувата што докажува дека мувата и мравката имаат еден заеднички семантички признак: **ne pas faire du mal à une mouche** (сп. го примерот под број 22 кај мувата во францускиот јазик).

гази, а бивол ќе г'тне - *Пенушлиски: Малеш*), (5) Ⓜ Мечка со мрави не се наситфит = «Шапкарев: Соодветно на величината на едно дело се неговите расходи» (*Шапкарев: Охрид*), (6) Ⓜ Мрава со мечка не можит да се борит = «за фер борба треба дораснати противници» (*Пенушлиски: Пословици*), (7) Ⓜ јајт ко мравка, а работат ко мечка = «работи многу повеќе отколку што се прехранува» (*Каваев, 1286)*, (8) Ⓜ ламја си за јадење, а за работење мрава (*Цепенков: Пословици)*,

(9) Ⓜ Две мравки возеле мотоцикл од типот "кавасаки". Во еден свиок влегле со огромна брзина, па едната мравка извикнала:

- Чекај, да застанеме!

- Што ти е? - прашала другата мравка.

- Ми влезе мува во окото. (*Наш Свет, бр. 868, 2.04. 1986*),

(10) Ⓜ Еден лудак прашува друг:

- Што имам во раката?

- Знам, - мравка!

- Не погоди!

- Тогаш, имаш мува!

- Не е ни тоа!

- Е, па тогаш е камила!

- Е, не е фер! Си видел! (*Н. Македонија, 20.11.1986)*

Физичката особина **бројност** е застапена во **8** единици. Освен две фраземи: (11) Ⓜ врие како во мравјалник = «има многу раздвижен народ», (12) Ⓜ оди како да броu мравки = «оди многу полека», останатите 6 единици се гатанки за мравка во кои загатката се заснова на бројноста на мравките: (13) Ⓜ Ни предено, ни ткано - под земја в'рви (*СбНУ, LXVIII, од Разлошко: браќа Молерови)*, (14) Ⓜ Едно црно в'же до к'де ќе стигне, сѐ п'т ќе праве (*Пенушлиски: Пословици)*, (15) Ⓜ П'н лонец ф поле врие (*Пенушлиски: Малеш, 456)*, (16) Ⓜ Фоф една кашча безброј човеци (*Пенушлиски: Малеш, 759*), (17) Ⓜ Цал казан под земја врие (*Пенушлиски: Малеш, 589)*, (18) Ⓜ Која вода ја покрила цела земја, а ни мравка не удајла? (гатанка за снег) (*Каваев: Гатанки, 221)*.

Физичката особина **боја** е застапена во **2** единици од кои едната е гатанка: (19) Ⓜ Пупунец пупат, камара зејт, излези-влези црвени мравки («одгатка = поп, црква и народ») (*Каваев: Гатанки, 376)*, а другата е

брзозборка: (20) Ⓜ Мравалник ц'рн мрављаник (3 пати) (*СбНУ, I, од Дебар: Цепенков*).

§ 10. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ** е распореден во **18** единици во македонскиот корпус и со **46,15 %** се наоѓа на второ место. Овој признак е застапен со следните четири особини: **работливост**, **движење**, **исхрана** и **однесување според некои појави**.

Особината на однесување **работливост** е најбројна од сите поединечни особини со вкупно **14** јавувања. Во сите тие единици мравката носи симболика на **работливо суштетство**: (21) Ⓜ работи како мравка (*РМЈ*), (22) Ⓜ Мравките и пчелите нè учат како се работи (*Јовановски)*, (23) Ⓜ Ј'опитале мравката: - Зошто си толку кно(ч)ка во полојната? - Зашчо цело лето работам, одгорила мравката. (*Каваев: Прашанки, 33*), (24) Ⓜ Лете работат и мравите (*Пенушлиски: Пословици)*. Мравките имаат и репутација (неоправдана затоа што ја преспиваат зимата) на штедачи: (25) Ⓜ Пчелите и мравите лете збираат за зиме да јадат (*Цепенков: Пословици)*, (26) Ⓜ што носи мрава не клава в уста (*Цепенков: Пословици)*.

Репутацијата на работливо суштество им послужила на афористичарите и да се поиграат со таа благородна особина која не е доволно наградена во денешно време: (27) Ⓜ Мравките се наградени според трудот само кај Лафонтен (*Екран, 12.11. 1982)*.

Интересно е дека во македонскиот корпус среќаваме многу повеќе единици во кои работливата мравка се јавува заедно со певливиот штурец. Идејата на славната Лафонтенова басна La cigale et la fourmi нашла плодно тло во македонската култура така што во македонскиот корпус среќаваме, покрај единицата под број 26, уште 6 други авторски паремии. Толкавата бројност на таа проблематика се должи веројатно на сè уште незалечениот комплекс на Македонецот во врска со неговата недоволна работливост и мрзливост. Еве ги тие единици: (28) Ⓜ Секогаш ќе се најдат штурци од публиката што ќе ја исвиркаат мравката на сцената (*Лик, 21. 2.1987: С. Петковски)*, (29) Ⓜ Формула за социјализам: интеграција меѓу штурец и мравка (*Остен, 15. 11. 1986: В. Толевски)*, (30) Ⓜ Штурчињата остро го осудија автархичното однесување на мравките (*Лик, 19.08.1987: Љ. Силјановски)*, (31) Ⓜ Дојдоа тешки времиња. И штурците од естрадата работат како мравки (*Лик, 28.10.1987: В. Полазаревски)*, (32) Ⓜ Толку штурци во естрадата? Ова мора да е земја на мравки (*Комунист, 24.02. 1989: В. Полазаревски)*, (33) Ⓜ Се зборува за интеграција на скопските театри. Мравките се плашат дека во тој случај ќе играат како што ќе им свират - штурчињата (*Екран, 9.12.1983: Солзавец)*,

(34) Ⓜ Еден дождлив и студен есенски ден, штурецот затропа на тешко затворената врата од топлиот дом на мравката. Откако таа како работен дел од класата праша кој е, му одговори:

- Ти, другар, свирејќи те фати бранот на интервентниот закон, па сега молиш за храна. Храна за такви како тебе нема!

- Ама не, почна да објаснува штурецот, јас дојдов да се поздравиме бидејќи заминувам на концерти низ светот. Станав најславна попѕвезда и сега имам дипломатски можности да ги видам убавините на нашава планета.

Мравката, тој дел од работничката класа, долго размислуваше дали да се поздрави со потенцијалниот милијардер, па најпосле се одлучи да се поздрави, ја отвори вратата и срамежливо го праша:

- А, дали имаш закажано концерт во Париз?

- Да, во Париз одам кон крајот на август - горделиво одговори штурецот.

- Би сакала во Париз да се сретнеш со Лафонтен, да го поздравиш и да му речеш да оди во мајчина му - рече мравката и душмански ја затвори сопствената врата. (*Остен, 15.07. 1987: П. Ангеловски*).

Особината на однесување **исхрана** е застапена со **1** единица во која мравката (видот **марабунта**) симболизира **стрвно суштество**: (35) Ⓜ како марабунта е.

И особината на однесување **движење** е застапена со **1** единица во која мравката симболизира **бавно движење**: (36) Ⓜ на мрави вјаат = «оди многу полека» (*Пенушлиски: Пословици*).

Особината **однесување според некои појави** се јавува во **2** верувања. Во едното однесувањето на мравката се јавува како **предзнак за војна**: (37) Ⓜ Кога излегуат многу од мерата надвор мрави по патиштата да се точкаат едни угоре, друзи удолу,- покажуат на многу војска ќе одат по земјава. (*Цепенков: Верувања, 244*), додека во другото верување однесувањето на мравката навестува **сиромаштија или напредок**: (38) Ⓜ Ако излезат во кућа многу мрави и ако носат од кућа надвор нешто, било за сиромаштија; а пак ако внесуат од надвор в кући, за напреж било. (*Цепенков: Верувања, 244*).

§ 11. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ЧОВЕКОТ** е застапен во **1** единица и со **2,56 %** се наоѓа на последно, трето место во македонскиот корпус.

Овој признак е претставен само од особината **лазење** која може да симболизира **непријатно чувство, страв**: (39) Ⓜ мравu лазат некого = «се чувствува непријатно, се ежи» (*РМЈ)*.

б. Семантички признаци

§ 12. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици (вкупно 39) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "МРАВКА", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **3** особини: особината "ГОЛЕМИНА" симболизира **мало и немоќно суштество** (вкупно **10** единици под броевите: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 и 10), особината "БРОЈНОСТ" симболизира **мноштво** (**2** единици под броевите: 11 и 12) или пак служи како слика за загатнување (вкупно **6** единици под броевите: 13, 14, 15, 16, 17 и 18); особината "БОЈА" служи за загатнување или за градење брзозборка (вкупно **2** единици под броевите: 19 и 20). Значи вкупно **20** единици се со симболика која потекнува од групата особини "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ".

- групата признаци "НАЧИН НА ИСХРАНА" симболизира најпрвин **работливо суштество** (вкупно **14** единици под броевите: 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 и 34) а потоа и **стрвно суштество** (**1** единица под бројот: 35). Значи вкупно **15** единици се со симболика која потекнува од групата особини "НАЧИН НА ИСХРАНА".

- групата признаци "ДВИЖЕЊЕ" симболизира **бавно движење** (**1** единица под бројот: 36).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ СПОРЕД НЕКОИ ПОЈАВИ" директно не симболизира ништо но нејзината присутност упатува на следните појави: **предзнак за војна** (**1** единица под бројот: 37) и **предзнак за сиромаштија и богатсво** (**1** единица под бројот: 38).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ МРАВКАТА И ЧОВЕКОТ" е претставена само преку една особина: "ЛАЗЕЊЕТО" симболизира **непријатно чувство, страв** (**1** единица под бројот: 39).

Сумирајќи ги семантичките признаци на мравката во македонскиот корпус можеме да го заклучиме следното:

Мравката во македонските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните две значенски категории: **како човечко однесување** (**мало и немоќно суштество**, **мноштво**, **работливо суштество**, **стрвно суштество**, **бавно движење**, **непријатно чувство, страв**) и **како предзнак за** (**војна** и **за сиромаштија и богатство**).

§ 13. Меѓу македонските фигуративни единици со мравка (вкупно 39) ја наоѓаме следната состојба кај референтната вредност:

- најголем број единици се со негативна референтна вредност (вкупно **16** или **41,03** %). Негативните признаци и по број се највеќе, 5 + 2 (предзнаци): **мало и немоќно суштество**, **мноштво**, **стрвно суштество**, **бавно движење**, **непријатно чувство, страв**, **како предзнак за војна и за сиромаштија**.

- на второ место се единиците со позитивна референтна вредност (вкупно **14** или **35,89** %). Позитивни се следните признаци: **работливо суштество** и **предзнак за напредок**.

- на трето место се единиците со неопределена вредност (вкупно **9** или **23,08** %). Неодреден е само семиолошкиот признак: "МНОШТВО".

За референтната вредност на мравката во македонските фигуративни единици можеме да заклучиме дека најбројни се единиците со негативна референтна вредност но во помал обем отколку во францускиот корпус.

§ 14. Македонските фигуративни единици кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "МРАВКА" се засновани врз **7** разни стилски фигури со следната застапеност: најбројна е метафората со **25** единици (**64,10** %), на второ место е компарацијата со **5** единици (**12,82** %), третото место го делат персонификацијата, аналогијата, метонимијата и конкретното значење со по **2** единици (**5,13** %), на седмо место е хиперболата со **1** единица (**2,56** %).